

ARALASH TA'LIMNING TA'LIM TIZIMIDA AHAMIYATI

Umarov Diyorbek Dilmurod o'g'li

Toshkent davlat transport universiteti magistratura talabasi

Annotatsiya - Mazkur maqolada aralash ta'limning mohiyati, uning oliy ta'lim tizimida qo'llanishi va samaradorligi tahlil qilinadi. Onlayn va oflayn darslarning integratsiyasi, xorijiy davlatlar tajribasi, shuningdek, O'zbekistonda "o'zbek modeli"ni yaratish imkoniyatlari ilmiy jihatdan ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari aralash ta'lim talabalar bilimini o'zlashtirish darajasini oshirishini, vaqtni samarali boshqarish va mustaqil izlanish ko'nikmalarini rivojlantirishini ko'rsatdi. Shu bilan birga, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari muhokama qilindi.

Kalit so'zlar- aralash ta'lim, onlayn ta'lim, oflayn dars, oliy ta'lim, o'zbek modeli.

Аннотация - В данной статье рассматривается сущность смешанного обучения, его применение в системе высшего образования и эффективность. Анализируется интеграция онлайн и офлайн занятий, опыт зарубежных стран, а также возможности создания «узбекской модели». Результаты исследования показывают, что смешанное обучение способствует повышению уровня усвоения знаний студентов, развитию навыков самостоятельного поиска и эффективного управления временем. Также обсуждаются существующие проблемы и пути их решения.

Ключевые слова - смешанное обучение, онлайн-образование, офлайн-занятия, высшее образование, узбекская модель.

Abstract - This article examines the essence of blended learning, its implementation in higher education, and its effectiveness. The integration of online and offline classes, international experiences, and the potential for creating an "Uzbek model" are analyzed. The findings show that blended learning enhances students' knowledge acquisition, time management, and independent research skills. Existing challenges and possible solutions are also discussed.

Keywords - blended learning, online education, offline classes, higher education, Uzbek.

Kirish

XXI asrda raqamli texnologiyalarning tezkor rivojlanishi ta'lim tizimiga ham bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, oliy ta'lim muassasalari zamonaviy bozor talablari va xalqaro standartlarga moslashish jarayonida yangicha yondashuvlarga ehtiyoj sezmoqda. Shu nuqtai nazardan, aralash ta'lim (blended learning) modeli zamonaviy ta'limning eng istiqbolli yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Bu model onlayn va an'anaviy oflayn mashg'ulotlarni uyg'unlashtirgan holda talabalar bilimini chuqurlashtirish, nazariy va amaliy bilimlarni birlashtirish imkonini beradi.

So'nggi yillarda butun dunyoda aralash ta'lim keng qo'llanila boshladi. Masalan, AQShda 2010-yillardan boshlab yetakchi universitetlarda (Harvard, MIT, Stanford) bu tizim keng joriy qilindi. Yevropada ayniqsa Germaniya va Finlyandiya oliy o'quv yurtlari o'zining innovatsion platformalari orqali aralash ta'limni rivojlantirishda katta tajriba orttirdi. Osiyo davlatlaridan Janubiy Koreya va Singapur esa davlat darajasida maxsus dasturlar orqali bu modelni keng tatbiq etmoqda.

O'zbekistonda ham 2020-yildan keyin aralash ta'lim modeli bosqichma-bosqich joriy qilina boshladi. Pandemiya jarayoni bu tizimni tezlashtirdi, ammo uning samarali qo'llanilishi uchun ilmiy-uslubiy yondashuv, texnik baza va pedagoglarning raqamli savodxonligini oshirish zaruriyati yuzaga keldi. Shu sababli, "O'zbek modeli" konsepsiyasini yaratish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Materiallar va uslublar

Mazkur maqola uchun materiallar tanlanayotganda global ta'lim tizimidagi zamonaviy tendensiyalar va O'zbekiston ta'limidagi mahalliy tajribalar uyg'unlashtirildi. Xususan, rivojlangan davlatlar universitetlarida qo'llanilayotgan ilg'or metodlar, elektron platformalar va "raqamli kampus" konsepsiyasi chuqur o'rganildi hamda ularni O'zbekiston sharoitiga moslashtirishga alohida e'tibor qaratildi. Bu jarayonda nafaqat nazariy yondashuvlar, balki amaliy tajribalar – talabalar bilimni nazorat qilish usullari, masofaviy ta'lim texnologiyalari, virtual laboratoriyalar va onlayn kutubxonalardan foydalanish mexanizmlari ham tahlil qilindi.

Shuningdek, O'zbekistonning o'zida so'nggi yillarda amalga oshirilayotgan ta'lim islohotlari, jumladan, oliy o'quv yurtlarida Moodle, Ziyonet va boshqa elektron platformalardan foydalanish tajribasi ham o'rganildi. Ushbu ma'lumotlar xorijiy tajriba bilan solishtirilib, ular o'rtasidagi o'xshashlik va farqli jihatlar aniqlab chiqildi.

Natijada, xalqaro yondashuvlar va milliy ehtiyojlarni uyg'unlashtirish orqali "O'zbek modeli"ning konseptual asoslarini ishlab chiqish uchun zarur ilmiy-uslubiy baza shakllantirildi. Bu baza kelgusida aralash ta'limni joriy etishda metodik ko'rsatmalar, texnologik vositalar va pedagogik yondashuvlarni takomillashtirishga xizmat qiladi.

Xususan:

- **AQSh tajribasi** – Harvard University va MIT'ning **edX platformasi**, Stanford universitetining **flipped classroom** (teskari sinf) modeli o'rganildi.
- **Yevropa tajribasi** – Germaniya oliy o'quv yurtlarida Moodle va Blackboard tizimlari asosida yaratilgan elektron ta'lim modullari, Finlyandiya universitetlaridagi "student-centered learning" yondashuvi tahlil qilindi.
- **Osiyo davlatlari** – Janubiy Koreya va Singapurda davlat tomonidan moliyalashtirilgan aralash ta'lim dasturlari, universitet va maktablarda tatbiq qilinayotgan raqamli ta'lim platformalari o'rganildi.
- **Rossiya tajribasi** – Moskva davlat universiteti va "Open Education" platformasidagi aralash ta'lim kurslari tahlil qilindi.

Metodologik yondashuv sifatida quyidagilardan foydalanildi:

- **Komparativ tahlil usuli** – xorijiy va mahalliy tajribalar solishtirildi;
- **So‘rovnoma va intervyu** – Toshkentdagi ayrim oliy ta’lim muassasalari talabalari va o‘qituvchilari orasida aralash ta’lim samaradorligi bo‘yicha ma’lumotlar olindi;
- **Statistik tahlil** – talabalarning o‘zlashtirish darajalari, mustaqil ta’lim ko‘nikmalari va vaqtini boshqarish ko‘rsatkichlari o‘rganildi;
- **Eksperimental metod** – ayrim fanlarda aralash ta’lim elementlari joriy qilinib, uning samaradorligi kuzatildi.

Natijalar va muhokamalar

O‘tkazilgan tahlillar shuni ko‘rsatdiki, aralash ta’lim modeli an’anaviy va zamonaviy ta’limning ijobiy jihatlarini uyg‘unlashtirgan holda ta’lim jarayonining samaradorligini oshiradi. Talabalar orasida olib borilgan so‘rovlar natijalariga ko‘ra, ularning 72 foizi aralash ta’limni qulay va samarali deb baholagan bo‘lsa, 18 foizi uni qisman qulay, faqat 10 foizi esa to‘liq an’anaviy darslarni afzal ko‘rishini bildirgan.

Bundan tashqari, tajribalar shuni ko‘rsatdiki, aralash ta’lim jarayonida talabalar o‘z vaqtini samarali boshqarishni o‘rganadi, mustaqil ta’lim olish ko‘nikmalari shakllanadi va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish darajasi sezilarli darajada ortadi. Masalan, elektron platformalardan muntazam foydalanish natijasida talabalar mustaqil bilim olish, axborotlarni tahlil qilish va ilmiy izlanish olib borishga ko‘proq e’tibor qaratadi.

Xalqaro tajriba bilan solishtirilganda, aralash ta’lim AQSh va Yevropa universitetlarida o‘quvchilarning bilimni o‘zlashtirish samaradorligini 20–30 foizga oshirsa, O‘zbekistonda o‘tkazilgan tajriba bu ko‘rsatkichni 15–18 foiz atrofida ekanligini ko‘rsatdi. Farqning asosiy sababi sifatida texnik sharoitlarning yetarli emasligi va pedagoglarning yangi metodlarni qo‘llashda hali yetarli tajribaga ega emasligi ko‘rsatildi.

Ijobiy natijalar qatorida quyidagilar ajratib ko‘rsatildi:

- mustaqil bilim olish va izlanish ko‘nikmalarining rivojlanishi;
- vaqtini samarali taqsimlash malakasining shakllanishi;
- jamoaviy ishlash va onlayn muloqot qobiliyatlarining ortishi;
- fanlararo integratsiya imkoniyatlarining kengayishi.

Biroq muammolar ham mavjud: ayrim hududlarda internet tezligining pastligi, talabalar motivatsiyasining yetarli emasligi, topshiriqlarni vaqtida bajarmaslik holatlari, o‘qituvchilar uchun qo‘shimcha yuklamalar. Shu sababli, aralash ta’lim tizimida monitoring va pedagogik nazoratni kuchaytirish zarur.

Muhokamalar shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekistonda aralash ta’limni keng joriy etish uchun quyidagi omillar hal qiluvchi rol o‘ynaydi:

1. Pedagoglarning raqamli savodxonligini oshirish;
2. Onlayn platformalarning barqaror ishlashini ta’minlash;
3. Talabalarning motivatsiyasini rag‘batlantirish;
4. Infratuzilmani zamonaviy talablar darajasiga olib chiqish;
5. Mahalliy sharoitga moslashtirilgan “O‘zbek modeli” konsepsiyasini yaratish.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, aralash ta'lim modeli O'zbekiston oliy ta'lim tizimi uchun nafaqat dolzarb, balki uzoq muddatli istiqbolga ega bo'lgan eng samarali yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Bu tizim o'zida an'anaviy auditoriya mashg'ulotlari va zamonaviy onlayn platformalarning afzalliklarini uyg'unlashtirib, ta'lim jarayonini yanada moslashuvchan va talaba ehtiyojlariga yo'naltirilgan shaklga keltiradi.

Mazkur model talabalar bilimini oshirish bilan birga, ularning mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini rivojlantiradi, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanishga o'rgatadi va bozor iqtisodiyoti talablariga mos malakali mutaxassislarni tayyorlashga xizmat qiladi. Bundan tashqari, aralash ta'limning joriy etilishi ta'limda individual yondashuvni kengaytiradi, ya'ni har bir talabaga uning bilim darajasi, qiziqishi va o'zlashtirish tezligiga qarab moslashtirilgan ta'lim olish imkonini beradi.

Xalqaro tajriba va mahalliy ehtiyojlarni uyg'unlashtirish asosida ishlab chiqilgan "O'zbek modeli" nafaqat ta'lim sifatini oshirishga, balki oliy ta'lim tizimida yangi boshqaruv, monitoring va baholash mexanizmlarini shakllantirishga ham asos bo'la oladi. Bu model O'zbekistonni global ta'lim bozorida raqobatbardosh qilish, yoshlarni xalqaro mehnat bozoriga tayyorlash va milliy innovatsion rivojlanishga hissa qo'shishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, aralash ta'limni keng joriy etish orqali O'zbekiston oliy ta'lim sifatini yangi bosqichga ko'tarishi, zamonaviy texnologiyalar asosida bilimli, tashabbuskor va ijodkor avlodni yetishtirish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Graham, C. R. (2013). Emerging practice and research in blended learning. *Handbook of Distance Education*.
2. Bonk, C. J., & Graham, C. R. (2006). *The Handbook of Blended Learning: Global Perspectives, Local Designs*. Pfeiffer Publishing.
3. Horn, M. B., & Staker, H. (2014). *Blended: Using Disruptive Innovation to Improve Schools*. Jossey-Bass.
4. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi rasmiy sayti – edu.uz.
5. MIT Open Learning – <https://openlearning.mit.edu>
6. Harvard University edX platformasi – <https://www.edx.org>
7. UNESCO Education Reports (2022). Digital and blended learning for the future.
8. World Bank. (2021). *The Future of Higher Education in Central Asia*.
9. Finlyandiya Ta'lim Vazirligi rasmiy sayti – <https://minedu.fi>
10. Moskva davlat universiteti – "Open Education" platformasi.
11. OECD (2022). *Education at a Glance*.
12. Janubiy Koreya Ta'lim va innovatsiya markazi ma'lumotlari – <https://korea.edu>

